

מה אפרו השופטים בפרשיות השונות?

גויטיין

אגרנט

חשין

האם הקלה פעולתו של קסטנר על הנאצים את השמדת היהודים?

חלוי: "שיתוף-פעולה המרכזי של קסטנר עם אייכמן, החליק את גלגלי מכונית-השמד כולה, מנע הפרעות אפשריות בפעולתה, ותרם תרומה חשובה ליעילות הכללית."

אגרנט: "אכן, אמת הרבר כי בשללם את האמצעים של התנגדות בכוח, נקטו למעשה קסטנר וחבריו גישה שעלתה בקנה אחד עם רצונו האמור של התליין הלוחם" (עמוד 103).

זילברג: "המטרה שאליה שאפו הנאצים, השמדה קלה ושקטה, ללא מאמצים יתרים וללא אבידות לעצמם, הושגה במלואה או כמעט במלואה... הצלחה מדהימה זו של הנאצים היתה, כנראה בעליל, תוצאה ישירה של העלמת האמת האיומה מעיני הקרבנות... קסטנר השתתף עם הגרמנים בהעלמת טוד ההשמדה" (47 ו-152).

אולשן: "בעיני קסטנר נראה, או יכול היה להיראות, שההתאפקות (אם היתה כזו) מלעזר סאניקה, לא באה כמכשיר להקלת השמדת היהודים על-ידי הנאצים, למען ביצוע ההסכם בענין המיוחסים" (165).

חשין: "יתכן מאד כי ההסכם להצלת המיוחסים שימש בידי הנאצים אמצעי יעיל להסתת בו את מנימת ההשמדה אשר זממו" (179).

גויטיין: "מסקנותיו של הלוי... עולות באופן סביר מן העובדות שנתגלו" (199).

★ ★ ★

השיתוף קסטנר פעולה עם הנאצים?

חלוי: "שיתוף-פעולה מרכזי עם משטר ההשמדה, היתה את יסוד היחסים בין ראש ועדת-ההצלה (קסטנר) וראשי הס.ס. כל שיטת ההצלה, המוסמכת על קויה ופרטיה — פיקוח נאצי על עיני ההצלה, צימצום ההצלה למיכת נפשות הקבועה מראש על-ידי הנאצים, ויתור על פעולות הצלה בלתי-חלופיות, א-התערבות במיצוע הגירוש הטוטאלי, וכך — לא היתה אלא שיתוף-פעולה ממושך של המציל עם המשמיד, החוק ממנו, שהכתיב לו את תנאיו, התי אומר: שיעבוד ההצלה לרצון המשמיד ולענין ההשמדה" (174).

אגרנט: "הטרנדוה שעברה על יהודי השדה בהונגריה בשנת 1944 היא גדולה ונוראה, הן מבחינת מהותה והן מבחינת היקפה. אולם חומר ההוכחה במשפט זה אינו מצדיק שנמצא כי ד"ר קסטנר תרם ביועצו לתוצאה

★ ★ ★

כל אלה... תומכות במימצאי פסק-הדין (של הלוי) ומונעות בעדו, כערכאת ערעורים, מהתערב.

אוסוף עוד שאותן הוכחות שהובאו, ועליהן אין חולק, על יחסי קסטנר-בכר לאחר המלחמה, ושיתוף-הפעולה מצד קסטנר בהצלת בכר מעמוד-התליה, אינן מתישבות עם ראיות ד"ר קסטנר כאישיות יהודית-ציונית-לאומית, ועולות בקנה אחד דווקא עם קביעות בית-המשפט (המחוזי) המעשים שנעשו תוך המלחמה היו מעשי שיתוף-פעולה עם הנאצים. בכך אישר גוטיין למעשה את כל סימציא הלוי, תוך למעשה בשלמות דעתו של זילברג. אולם כשכא לקביעה הפורמלית, נקט בקו נפרד, אוסיני למשפטן המיחס ערך רב לענינים פורמליים. הוא סבר כי אין להפריד בעלונן של גרינולד בין פרטי הדיבה השונים, והואיל והלוי כבר הרשיע את גרינולד בנקודה אחת (שקסטנר שיתוף-פעולה בשל בצע-סכף) הרי הצלע קבועה כי יש לקבוע שלא היתה הצדקה לגרינולד בפרטום עלוננו.

★ ★ ★

שלושה מול שלושה

כך נתקבל פסק-דין שחייב פרשנות מיוחדת כדי להבינו. הדעות של ששת השופטים — הלוי וחמשת העליונים — נחלקו כלהלן:

- בענין בכר: כל ששת השופטים קבעו שקסטנר הציל פושעי-מלחמה בודרו.
- בענין אשמתו של קסטנר בהסתרת חקשט לחסמת כל יתווי הונגריה: כל חמשת השופטים העליונים קבעו שהדבר לא הוכח, בניגוד לדעת הלוי.
- בענין שיתוף-הפעולה עם הנאצים להקלת ההשמדה: השופטים נחלקו שלושה נגד

עגומה זו, ואינו מצדיק כי יוכתם, כאשר לכך, בכתם של משתף-פעולה עם הנאצים" (105).

זילברג: "הוא (קסטנר) מלא ביועצו, ושלא בתום לב, את רצונו האמור של הנאצים, והקל עליהם על-ידי כך את מלאכת השמדת ההמונים" (156).

אולשן: "כשמעלים שתי גירסות, שבאחת יש כדי להרשיע ובשניה יש כדי לזכות, ושתייהן יכולות להתקבל על הדעת, יש להעדיף את השניה, אם גם לה יש אחיזה בחומר ההוכחות. בנידון ההאשמה של שיתוף-פעולה עם הנאצים, תוך ידיעה ברורה ששיתוף-פעולה זה דרוש להם כדי להקל על השמדת יהודי הונגריה — הרי הנאשם הוא קסטנר ולא גרינולד" (165).

חשין: "אני מניח, כי שתיקתו של קסטנר בבואו לקלוף (היינו אירוארת בני העיר מפני ההשמדה הקרובה) היתה פרי מעשה מחושב ומתוכנן מראש, ולא תוצאת יאושו עדין אי לראות בכך שיתוף-פעולה ביועצו וסיועו במעשה הגדול מרפיון ידיו של הקיבוץ היהודי, גם אז, אני אומר, השמדה" (186).

גויטיין: "אותן הוכחות שהובאו, ועליהן אין חר לק... עולות בקנה דווקא עם קביעת בית-המשפט דלמטה שהמעשים שנעשו תוך המלחמה היו מעשי שיתוף-פעולה עם הנאצים" (169).

★ ★ ★

הצלת פושעי-המלחמה קורט בכר:

חלוי: "ההצהרה הנדרונה של קסטנר (לטובת בכר) היתה הצהרה כוזבת ביועצו, שניתנה לטובת פושעי-מלחמה, כדי להצילו ממשפט ועונש בנירנברג" (126).

אגרנט: "גרינולד הוכיח שאחרי המלחמה הציל ד"ר קסטנר מעונש את קורט בכר, מי שהיה פושעי-מלחמה, התערבותו (של קסטנר) לטובת בכר באמצעות ההצהרה המכילה את המלצתו... מלאה תפקיד חשוב בשיחורו של בכר על-ידי בעלות-הברית" (126).

זילברג: "... מרובות הסתירות — לגיון מספרו! — בהן הסתבך קסטנר בקשר עם ההצהרה הנ"ל... (הוא) הרהיב בנפשו להמליץ — כמעט בשם כל העם היהודי — על אחד הלחיגנים של פושעי-המלחמה" (163).

אולשן: "כולנו בדעה שבענין האשמה בבתן עזרה לבכר, ב-1947, הוכיח גרינולד את הגנתו 'אמת דוברתי'. תחושת חובה כלפי בכר העבירה (את קסטנר) על דעתו" (172).

חשין: "למה זה, איפוא, ראה קסטנר לנכון לעמוד לימינו של צור-ישראל זה ביום הדין?" (196).

אולשן: "תחושת חובה כלפי בכר העבירה (את קסטנר) על דעתו" (172).

גויטיין: "אותו חלק של העלון (של גרינולד) העוסק ביחסים שבין קסטנר ובכר, הוכח די הצורך" (201).

★ ★ ★

פסק-הדין של הלוי:

אגרנט: "מנומק, מפורט ורבי-רושם... מושלם ומסוגנן יפה" (1 ו-129).

זילברג: "הוא כולו מבנה ארכיטקטוני אחד, אחיד ומלוכד מן המסד ועד הטפחות... שרשרת רצופה של חוליות משתלבות זו לתוך זו בהתאם גמור ללא כל רוח ובלא כל הפסק בניהן... פסק-דין מונומנטלי" (131).

אולשן: (אין הגדרה).

חשין: "פסקו של הנשיא המלומד (הלוי), בניו על חמש מסקנות-יסוד הנובעות זו מזו והקשורות זו בזו קשר הגיוני אמין..." (178 ו-197).

גויטיין: "מסקנותיו (של הלוי) עולות באופן סביר מתוך העובדות... ותומכות במימצאי פסק-הדין" (199).

★ ★ ★

הצורך בהקמת ועדת-חקירה ציבורית:

אגרנט: "האחראים להגשת משפט-דיבה זה היו בזמנו מיטיבים לעשות אילו הביאו — כפי שהציע (תמיר) פעמים אחדות — לידי מינוי ועדה ציבורית, המורכבת גם ממומחים למקצוע ההיסטוריה, ושמתסקיה היה לערוך חקירה מעמיקה ומושלמת" (25).

זילברג: "מסופקני מאד אם נכון היה מלכתחילה לגולל (את פרשת מנהיגי יהדות הונגריה) דווקא בפני פורום משפטי. סבורני שלא" (130).

אולשן: "ועדה חוקרת ציבורית, בפניה יכול היה קסטנר להתגונן כצד, ולא כעד סתם, היתה יותר מתאימה בשביל לדון בכל אלה" (167).

חשין: "(גרינולד) עצמו דרש בעלון שלו... דרש (תמיר) במהלך הדיונים בבית-המשפט, למסור את ההכרעה בשאלות האלה לוועדה ציבורית זיטראלית. אני מצטער על חזית ההצעה" (174).

גויטיין: "חבל שהאחראים לכך בחרו בדרך הגשת משפט, ולא נזקקו, כפי בקשת (גרינולד) בעלון-הדיבה, להביא את הבעיה בפני ועדה ציבורית, אשר בידיה כלים יעילים יותר לגילוי היתן להיגלות" (201).

שלושה — הלוי, זילברג וגויטיין, שקבעו שהדבר הוכח, כל אחד על פי דרכו, מול אולשן, חשין ואגרנט, שמצאו כי הדבר לא הוכח.

התוצאה הסופית: ויכוח גרינולד בנקודה אחת, הרשעתו בנקודה שנייה פה אחד, ובשלישית ברוב דעות. העונש: שנת מאסר על תנאי, חיוב בתשלום 500 ל"י עבור הוצאות המשפט. כך הגיע המשפט הגדול לקצו, אם קיחה השלטון כי חיים כהן היה שבער-צדו, ייחשב למנצח, התאכזב. ההגיון הכתיב את ההיפוך הנפוץ ביותר במדינה, מעריב הקרוב לשלטון, תבע במאמר ראשי בלתי-רגיל את התפטרותו של "היועץ הרע", הכריז: "עוד נצחון כזה — ואבדנו!"

כי מעבר לדברים הפורמליים, כמעט שלא היו שתי דעות בציבור על צד מי היה הנצחון האמיתי, כאשר קבעו כל חמשת השופטים כי תמיר צדק בדרשו, מן הרגע הראשון, שתקום ועדת-חקירה ציבורית לחקר פרשת השואה, ניצח למעשה הקו שנקבעה על-ידי ההגנה במשפט. אולם ההצלחה המכרעת של ההגנה היתה כי חייבה את בית-המשפט, ויחד עמו את העם כולו, לתת את דעתם על כל מערכת העובדות ההיסטוריות שהיו הבניות בבכני העבר, יותר מזה, היא אילצה את השופטים לחשוף את שורש המחלוקת האידיאולוגית, אשר עליה נתפלגו מרות.

עצם הישג זה היה נצחון דינאמיקה הפנימית של העם — נצחון היסטורי אדיר שבא לידי בטוי במערכה הגדולה וחבלתי נרתעת של שמואל תמיר, בתחושתו המוסרית העמוקה ואומץ-לבו של בנימין הלוי, ובהתעלותו הנאצלת של משה זילברג

• ושבה תמך העולם הזה מן חרנג הראשון של תחלת חטמסט.